

Juan de Pallavicino i la destrucció de Montblanc el 1651

Manel Güell

• Juan de Pallavicino • i la destrucció de Montblanc • el 1651

• Manel Güell

• Carrer August, 16, 3r

• 43003 Tarragona

Paraules clau: guerra dels Segadors, família Pallavicino, Itàlia, Juan de Pallavicino, financers, *asentistas*, Govern Militar de Tarragona, Conca de Barberà, Montblanc, setge de Barcelona

La gran família Pallavicino

Els Pallavicino constituïen una de les nissagues més nobles i antigues de la península Itàlica. Els seus orígens es perden en la boirina del temps. Es documentava un primer marquès, Adalberto, al segle x. Posseïen vastos dominis entre Parma i Piacenza, en un territori del qual prengueren el cognom. Els seus membres van estendre's per tot Itàlia, però, sobretot, per Gènova, Roma i Nàpols, de manera que van donar origen a les diferents estirps dels marquesos de Ravarano i senyors de Stupidigni, els marquesos de Varano, els de Gallinela, els de Tabiano, els de Buseto i Burgo de Sant Donnino, els de Polesine, els de Zibello, els de Cortemaggiore, etc.¹ Una branca establerta a València enllaçà amb els Trenor, marquesos del Túria i comtes de Trenor, i encara perdura actualment.²

Tants de segles i tants de llocs van fer degenerar el cognom. Apareix escrit de diverses formes: Pallavicino (la majoria de vegades), Palavicino, Pallavecino, Paravicino, Palavesín (Espanya), etc. Nosaltres hem optat per la més comuna, Pallavicino, per bé que la branca que s'establí a Madrid i a la que creiem que pertany el nostre personatge era denominada Palavesín, i ell, concretament, Palavecino manta vegades.

Els Pallavicino hispans

Giovanni Luca Pallavicino

El genearca dels Pallavicino espanyols passà a Toledo, on s'establí a finals del segle xvi. No sabem per quines raons va canviar Gènova per Toledo, però el fet

¹ Davide Shamà, Andrea Dominici Battelli (a. c. d.), *Genealogie delle dinastie nobili italiane* (<www.sardimpex.com> [2004-2005]).

² Agraïm la notícia a l'amic Armand de Fluvià, que no dubtà a ajudar-nos en la recerca d'un llinatge d'aquesta dimensió.

que descendís d'una branca borda dels Pallavicino comtes de Cortemaggiore, potser va influir una mica, i potser també ho féu el fet de comptar amb alguns recursos dineraris i adonar-se que en podria traure molt de profit si els posava al servei de la Corona hispànica. Els Pallavicino ja havien fet de banquers dels Reis Catòlics durant el setge de Granada, i després al llarg de tot el segle XVI també se'n troben fent préstecs o *asientos*. Giovanni Luca de Pallavicino, o Juan Lucas Palavesín, com se l'espanyolitza, obtingué plaça de familiar del Sant Ofici, però la seva veritable activitat era creditícia i financera, fins a arribar a ser un dels quatre principals *asentistas* de la Corona en temps de Felip III i del seu fill Felip IV.

Sembla que començà de banquer proveint diners per a les guerres de Flandes, almenys des del 1605.³ Sabem que obtingué plaça de tresorer d'Arequipa, per bé que possiblement no li interessà ocupar-la.⁴ Després de la suspensió de pagaments o bancarrota del 1627, va ser elevat al rang de *factor regio*, juntament amb els Spínola, Centurión i Imbrea, i passaren a treballar per a la Corona a sou fix, no a comissió. La Corona no en tenia prou amb els *asentistas*, també necessitava *factors* que manipulessin les diverses quantitats que havien d'arribar a tots els racons del món. En aquest sentit resultaven vitals les seves connexions amb Gènova i Flandes. Així, com una mena de funcionaris de l'Estat, gestionaven, per compte de la Tresoreria, l'obtenció de fons: venda d'alcabales, col·locació de drets perpetus de propietat, alienació d'oficis, *asientos* anuals, etc.⁵

Vers 1635 Juan Luca Palavesín es dedicava principalment a canviar billó de les consignacions per plata d'Índies i fer d'enllaç amb els *asentistas*, als quals la lliurava. El 1636 es consolidà com un dels principals *factors* de la monarquia. Féu diverses operacions de crèdit (una de fins a 40.000 escuts), algunes relacionades amb el billó o amb transferències entre la Reial Hisenda i els banquers. El juliol del 1636 canvià una partida de billó i s'endugué el premi oficial del 25 %, i es comprometé a pagar amb lletres per a Flandes, on pagarien part de les consignacions. Palavesín prestà 140.000 ducats al 5,7 % a la Corona, perquè aquesta pogués pagar els *asentistas*, i més tard li'n foren retornats 148.000. El 1637 aconseguí que a l'efecte de la retenció de la *media annata* se'l considerés natural dels regnes, ja que

³ Es conserven els comptes dels seus *asientos* sobre provisió de diners per Flandes, dels anys 1605 i 1619-1620. Asunción de Plaza Santiago, *Contaduría Mayor de Cuentas. 3ª época. Inventario* (Madrid: Ministerio de Cultura, 1980), II: 26 i 1.067.

⁴ Archivo General de Indias (AGI), *Contaduría*, Papeles del Consejo de Indias, Órdenes y providencias, 196A, núm. 18 (document consultat a través de la xarxa d'Internet, en els AER [Archivos Españoles en Red], <<http://mcu.es/sgae/jsp/aer>>, març de 2005). Palavesín obtingué cèdula per prorrogar el termini de la presa de possessió.

⁵ Álvaro Castillo Pintado; Juan Ignacio Gutiérrez Nieto, "La Hacienda real", dins *La España de Felipe IV*, XXV. Ramón Menéndez Pidal, *Historia de España* (Madrid: Espasa-Calpe, 1982), 215-332, 233. Palavesín posseïa el privilegi de venda de les *alcabalas y tercias* de la vila d'Arjonilla, taxades en 1.107.350 maravedissos. Faustino Gil Ayuso, *Junta de Incorporaciones. Catálogo de los papeles que se conservan en el Archivo Histórico Nacional (Sección de Consejos Suprimidos)* (Madrid: Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos, 1934), p. 165, núm. 387.

El tercer germà, Francisco, era canonge de la catedral de Toledo i oficial de la Santa Inquisició el 1629, i morí abans del febrer del 1647 sent inquisidor, moment en què deixava vacant la badia de Santa Leocàdia.¹³

Fra Juan de Pallavicino y Ramírez de Haro

El fill gran de Tobías de Palavesín y Rojas tingué una destacada participació en la guerra dels Segadors que, de moment, nosaltres acotem entre 1648 i 1654,¹⁴ i la dividim en tres etapes, la de governador de Tarragona, la seva fatal intervenció a Montblanc i la participació en el setge final de Barcelona.

Pallavicino governador

La primera destinació que li trobem és la de governador militar de Tarragona. Ja vam tenir ocasió de parlar d'un parell de governadors tarragonins anteriors a Pallavicino,¹⁵ i cal dir que aquest fou dels que pitjor regust deixà després de 28 mesos de govern (des de juny del 1648 fins a octubre del 1650). Una de les causes es degué al seu desmesurat afany d'intervencionisme en la hisenda municipal. L'11 de

Orange, vevi dos Castelhanos junt a Anveres, aqual foi a mayor que na quellas partes se rem alcançado dos Castelhanos (Lisboa, 21 de gener de 1644), f. 4 [Reproduïda a Henri Ettinghausen, *La Guerra dels Segadors a través de la premsa de l'època*, IV vols (Barcelona: Curial, 1993), II: 754]. Juan i Luis Palavesín ingressaren a l'orde d'Alcàntara el 1635 i el 1639, respectivament. Archivo Histórico Nacional, *Sección de Órdenes Militares. Índice de expedientillos y datas de hábito de caballeros en Santiago, Calatrava, Alcántara y Montesa* (Madrid: Servicio de Publicaciones del Ministerio de Educación y Ciencia, 1976), 410. Tobías també ho féu el 1635. VIGNAU-UHAGON, *Índice de pruebas de los Caballeros...*, 263.

¹³ Archivo Histórico Nacional, *Consejo de la Suprema Inquisición. Catálogo de las informaciones genealógicas de los pretendientes a cargos del Santo Oficio* (Valladolid: Impr. Casa Social Católica, 1928); *Cartas de algunos padres de la compañía de Jesús sobre los sucesos de la monarquía entre los años de 1634-1648*, VI vols., dins *Memorial Histórico Español* (Madrid: Manuel Tello, 1888-1893), XVIII: 456.

¹⁴ Malgrat que no comptem amb la constància documental que ens ratifiqui que el fill de Tobías de Palavesín era el general Juan de Palavicino a qui ara ens referim, nosaltres així ho creiem, per tres raons: en primer lloc hi ha una concordància cronològica i onomàstica ben clara; en segon lloc, no seria la primera vegada que el membre d'una família d'*asentistas*, *factors* o banquers de la Corona fes una profitosa carrera militar (és el cas dels Doria, dels Judice, etc.); finalment, al general se li avantposa al nom quasi sempre el *fray*, que denuncia la seva condició o bé d'eclesiàstic o bé de cavaller d'un orde militar; i el fill de Tobías ho era del d'Alcàntara, sense que en els registres que citem de cavallers d'ordes militars en consti cap altra amb el mateix nom.

¹⁵ És possible que Pallavicino vingués de Milà, plaça on militava un terç de 1.261 homes (1647). Luis Antonio Ribot García, "Milán, Plaza de Armas de la Monarquía", *Investigaciones Históricas. Época moderna y contemporánea* (Universidad de Valladolid) 10 (1990), 203-238: 232.

Vegeu Manel Güell, "Els assalts [frustrats] a la vila ducal durant la guerra dels Segadors (II)", *Aplec de Treballs* (Montblanc) 22 (2004): 54-64 [55-57: Francisco de Toralto y Aragón; 59-61: Francisco de Tutavila del Tufo]; i també "La Conca de Barberà i la Baixa Segarra en flames. La campanya de Lleida de 1642", *Recull* (Santa Coloma de Queralt) 3 (1995): 141-154.

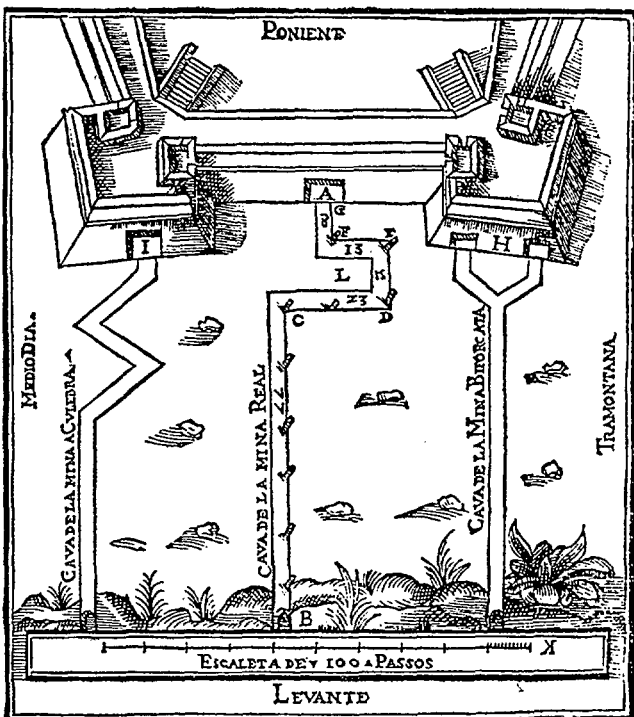
Plànol on es mostra la direcció de tres mines contra un llenc baluardat.

FONT: Luis Collado, Plática manual de artillería... (Milà: Pablo Poncio Gotardo, 1592), f. 39.

juliol del 1648 demanava al Consell tarragoní que li canviés 1.000 dobles per rals de 8, fixant el bescanvi en 3,5 rals la dobla, i els consellers no s'hiavingueren si el canvi no era a 28 rals. Més tard, el 20 de març del 1649, Pallavicino manà publicar una crida que establia el preu de les dobles a 58 rals ardis.¹⁶

Pallavicino governà la plaça amb mà de ferro i prepotència, afirmava que era *dueño de la ciudad* i depassava ostensiblement els límits marcats per la llei, com quan va fer empresonar el pagès Josep Martí sense que se'n conegués causa ni motiu (1649). Val a dir que, escandalitzada la ciutat per les detencions que ja havia efectuat l'anterior governador (Tutavila), s'adreçà al rei, el qual, per una ordre reial de 31 de març del 1647, havia prohibit aquesta mena d'arbitrarietats. Pallavicino, tanmateix, ignorà aquest manament reial.

Finalment, el 24 de febrer del 1650, potser veient pròxim el seu cessament, convocà una reunió de la Comuna del Camp, amb assistència dels representants de totes les viles, amb un clar intent de justificar el seu mandat com a governador. A través d'una enquesta que es féu venir favorable, els féu acreditar les exaccions de diners amb què havia eixugat la comarca, i féu exculpar els militars de cap mena d'abús ni excés en els continus allotjaments que havien efectuat.¹⁷

¹⁶ Josep M. Recasens i Comes, *La Taula de Canvi i de dipòsits de Tarragona i la ciutat del seu temps [1574-1749]* (Tarragona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials del Camp de Tarragona Guillem Oliver, 2001), 164.

¹⁷ Josep M. Recasens i Comes, *El municipi i el govern municipal de la ciutat de Tarragona. Segles XVI i XVII* (Tarragona: Arola Editors, 1998), pp. 257 i 258, n. 458; Antoni Jordà i Fernández, *Església i poder a la Catalunya del segle XVII. La Seu de Tarragona* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993), Scripta et Documenta, núm. 46, p. 119; Eufemià Fort i Cogul,

Pallavicino i Montblanc

Sense entrar a considerar la duresa exercida en l'ocupació de localitats com Montblanc, Pallavicino demostrarà ser més vàlid de militar que no de governant. Ja quan era governador de Tarragona, a mitjan abril del 1649, féu de mitjancer en les converses amb el mariscal francès Marchin (des de principis d'any virrei militar interí), i llavors, enllitat per una malaltia, detingut a Barcelona. L'alcantarí li oferí grans avantatges econòmics i un futur militar prometedor si es passava al bàndol hispànic i facilitava la conquesta de Tortosa i de Flix.¹⁸ Sens dubte, les autoritats hispàniques el creien el més adequat per a aquesta mena de gestions, com a membre d'una família de financers i diplomàtics hàbils tant per vendre sòlids projectes financers com arriscades quimeres. Marchin era cobdiciós, ho havia demostrat portant a terme l'empresa de Tortosa, on es reservà la part del lleó en el saqueig. Tanmateix, refusà l'oferta de Pallavicino (per desgràcia seva, perquè un any després era detingut, i més tard s'afilerà al partit de Condé en una rebel·lia contra Lluís XIV que acabaria perdent). També sabem que Pallavicino prengué part en el setge per recuperar Tortosa, ja que a principis de novembre del 1650 reclamava el recanvi de les peces d'artilleria traslladades de Tarragona al port dels Alfacs que havien arribat en mal estat.¹⁹

A començaments del 1651, consumada la revolta de la Fronda a França, l'exèrcit gal a Catalunya no passava dels 6.000 homes, entre infanteria i cavalleria, mal vestits i més mal pagats els primers, i desfets i cansats els segons, els soldats es trobaven *en la més extrema misèria*, i amb una mancança absoluta de municions, blat i avena.²⁰ Va ser l'any en què els exèrcits de Felip IV recuperaren mitja Catalunya fins a plantar-se davant de Barcelona, ciutat que assetjaren. Pallavicino fou un dels caps militars més destacats d'aquest victoriós avanç, un avanç que volia ser el definitiu i que, per això, exigia no deixar al darrere cap defensa o fortificació important.

A la tardor del 1649 el general Juan de Garay ja havia entrat a Montblanc i els defensors es tancaren a l'església de Santa Maria. Sense manies, el militar castellà féu minar l'edifici i l'hagués fet volar si abans de quaranta-vuit hores no haguessin

Notícia històrica d'una singular institució medieval. La Comuna de pobles del Camp de Tarragona (Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1975), 210 (a l'apèndix núm. 60 es reproduïx el contingut íntegre de l'enquesta a què feiem referència).

¹⁸ El 22 de gener del 1649 París decidí associar al govern virreinal interí Peire de Marca, en el vessant polític, i Marchin, en el militar. Josep Sanabra, *La acció de França en Catalunya en la pugna per la hegemonia de Europa (1640-1659)* (Barcelona: Real Academia de Buenas Letras, 1956), pp. 431, 439 i 448, n.56.

¹⁹ Joan-Hilari Muñoz i Sebastià, Enric Querol Coll, *La Guerra dels Segadors a Tortosa (1640-1651)* (Valls: Cossetània Edicions, 2004), 225. El retrat que aquests autors fan del mariscal Marchin deixa pocs dubtes de la seva naturalesa cobdiciosa (p. 187).

²⁰ Sanabra, *La acció...*, 481-482.

sortit rendits els defensors.²¹ Val a dir que Montblanc tenia muralles medievals no apres per a resistir el bombardeig dels canons de bateria, i que dins del recinte murat el que més s'assemblava a una ciutadella o torre d'homenatge, pel seu emplaçament i fermesa arquitectònica, era l'església de Santa Maria, temple que era *después de las Catedrales, la de mayor primor, y grandeza entre todas las del Principado*.²² Fortificar les esglésies per oferir resistència a un enemic no era en aquell temps res d'estrany. Les esglésies eren dels edificis més sòlidament construïts, amb bons murs de maçoneria, amples i ben cuidats, de manera que, a falta de muralla o fortí, esdevenien la millor opció de fortificació defensiva i, com a tals, van ser emprats més d'un cop. Només dins del mateix conflicte bèl·lic dels Segadors podem trobar diversos exemples iguals al de Montblanc a Xerta, Vila-seca (1640), Cazarel (1643), Sapeira, Tortosa (1648), Sarrià, Terrassa (1651), Blanes (1652), Tàrraga (1653), Llívia (1654) o Berga (1655).²³

La campanya militar del 1651 va ser la definitiva. A finals d'octubre del 1650 es palesaven els primers símptomes del trontoll de l'autoritat francesa, quan des de Barcelona es proscriuïen alguns insurgents (caps de miquelets que ara ja lluitaven per Felip IV) i es denunciava una vintena de persones que havien pres les armes pel rei hispànic, pertanyents a una munió de petites localitats rurals, entre

²¹ Sanabre, *La acción...*, 443; Roser Puig, Josep M. Grau, Jaume Felip, *La premsa i la història a la Conca de Barberà. 1889-1939* (Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 1995), 174. Del general Garay en vam oferir breus traços biogràfics a Núria Florensa i Soler, Manel Güell, "*Pro Deo, pro rege et pro patria*". *La revolució catalana i la campanya militar de 1640 a les terres de Tarragona* (Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana 2005), 243-244.

²² Pau Queralt, "Una súplica a la reina", *Aires de la Conca* 59 (1927): 2-3. Reproduïda a Puig-Grau-Felip, *La premsa...*, 198-199.

²³ Hem comptat únicament la utilització militar defensiva d'esglésies, per bé que augmentarien els exemples si hi haguéssim inclòs també ermites, convents i monestirs. Aquestes instrumentalitzacions militars de sòl sagrat que documentem ofereixen bàsicament dues línies d'actuació: 1) quan els defensors s'hi refugiaven desesperats per oferir l'última resistència efectiva (com succeí a Xerta, Vila-seca, Cazarel, Sapeira, Tortosa, Blanes i Berga), o 2) quan se les fortificava i assignava una guarnició militar per integrar-les dins d'un determinat entramat defensiu (és el cas de Sarrià, Terrassa, Tàrraga i Llívia). Francisco Manuel de Melo, *Historia de los movimientos, separación y guerra de Cataluña en tiempo de Felipe IV* (Cadis: Universidad, 1990 [edició facsímil de la de Barcelona: Impr. Juan Oliveres, 1842]), 139; Agustí M. Gibert, "Aplec documental de notícies històriques de Solcina (Vilaçeca)", *Butlletí Arqueològic* 10 (novembre-desembre 1922): 236-241: 238; *Relação da vitoria, que dom Ioseph Margarita [...] e o Valle de Aram...* (Lisboa: Lourenço de Anveres, 1643), f. 6; Sanabre, *La acción...*, 512, 519, 534 i 560; ACA, *Consell d'Aragó*, llig. 211; *Relación de la famosa vitoria [...] sobre la villa de Berga. Executada por [...] el Domingo 17 de Octubre deste año de 1655* (Sevilla: Juan Gomez de Blas, 1655), f. 3; *Relacion verdadera de la feliz vitoria [...] sobre el sitio de Berga, y otras Plaças en los Estados de Cataluña contra los Exercitos de Francia* (Madrid: Diego Díaz, 1655), f. 3 (reproduïts a Ettinghausen, *La Guerra dels Segadors...* III, núm. 217, 1.363-1.366: 1.366; núm. 218, 1.367-1.370: 1.369). El cas de Tortosa es pot seguir amb força detall i amenitat a Muñoz-Querol, *La Guerra dels Segadors a Tortosa...*, 165-166.

les quals hi havia Vallclara, Verdú, Vimbodí i Solivella. L'alçament antifrancès (més que no pas prohispanic) era cada cop més generalitzat; en paraules de l'ambaixador italià Condotti, tots els habitants dels pobles *situados a occidente de Santa Coloma de Queralt se habían declarado por España*. Així les coses, Felip IV manà avançar directament cap a Barcelona, sotmetent totes les comarques que es trobessin entre Lleida i Tarragona i la capital catalana. Durant el primer semestre del 1651 l'exèrcit hispànic, aprofitant la deixadesa i desmoralització de les tropes franceses, sorpren-gué la fortalesa de Castellldàsens (a mitjan gener), s'emparà de Montblanc (a mitjan març), de Lilla, de Santa Coloma de Queralt, del castell de Salardú i de la Vall d'Àneu (a finals d'abril). A Tarragona, el governador militar, instat per l'abat pobletà i molts pobles de la zona, organitzà una incursió que arrabassà als francesos Prades (mitjan agost), l'Espluga de Francolí (finals d'agost) i Siurana (novembre).²⁴

En el marc, doncs, d'aquesta irresistible campanya militar, Juan de Pallavicino es plantava davant de Montblanc al front d'un poderós exèrcit dispost a rendir la vila i a sotmetre-la definitivament. De la mateixa manera que dos anys abans, la resistència militar de la vila es va concentrar a l'església de Santa Maria, una resistència conjurada, aquest cop, a no retre's fàcilment. A tal efecte, el governador de la plaça²⁵ havia fortificat l'edifici i, àdhuc, havia fet instal·lar el Santíssim a la capella de Sant Josep i Santa Teresa beneint-lo solemnement. En aquesta situació, Pallavicino actuà com actuaria qualsevol militar davant d'un focus de resistència fortificat per tal de prendre'l a l'assalt o rendir-lo, que era minar-lo. La cèlebre "Súplica a la Reina"²⁶ esmenta que els hispànics hi posaren dues mines que intentaren detonar fins a tres cops i que fou miracle del cel que només n'esclatés una, *y estan sus naturales en fe de que fue prodigio*. Miracle o prodigi, el cert és que els segles XVI i XVII la tècnica artillera no estava tan avançada per esperar que de tant en tant alguns canons mal carregats o sobreescalfats no rebentessin, o perquè una mina no s'encengués de cap manera, i la seva explosió no causés els efectes exactament

²⁴ Sanabre. *La acción...*, 461, 474 i 504; Agustí Altisent, *Història de Poblet* (Tarragona: Abadia de Poblet, 1974), 503-504. Els fets des de l'estricta òptica vimbodinenca s'han publicat a Àngel Bergadà i Escrivà, *Vimbodí. Estudi històric, sociològic i religiós* (Vimbodí: Parròquia, 1978), 59-60. Desconeixem la data d'ocupació de Santa Coloma de Queralt i de Lilla, si bé sabem que, a la primera vila, el 20 d'abril ja eren contínues les queixes contra els allotjaments de tropes hispàniques, i que a la segona el 21 de març els pocs caps de casa que hi havia s'obligaven a un vintè de la collita per comprar un censal de 100 lliures i subvenir l'absoluta manca de blat. Joan Segura i Valls, *Història de Santa Coloma de Queralt* (Santa Coloma de Queralt: s. e., 1953), 385; Josep M. T. Grau i Pujol, Roser Puig i Tàrrach, *Lilla. Aproximació a la història d'un poble* (Lilla: Parròquia de Sant Jaume Evangelista, 1996), 18.

²⁵ Tal volta el perpinyanès Miquel Masdéu, que ho era el desembre de 1650. Puig-Grau-Felip. *La premsa...*, 174.

²⁶ Queralt, "Una súplica a la reina...", 2.

calculats.²⁷ El cas fou que, amb aquella sola explosió, se n'anà a terra la major part de l'edifici i que d'aleshores ençà els feligresos hagueren d'oïr missa en una estreta capella incapaç d'albergar gaire gent. A mitjan aquell juliol, Pallavicino forçà la població montblanquina a derrocar igualment tota la façana de l'església i les torres i trams de muralla necessaris per a incapacitar-la defensivament, utilitzant a aquest efecte diverses mines que esclataren la nit del 16 de juliol del 1651.²⁸

Val a dir, amb poc que gens consol, que Montblanc no fou l'única població que veié derrocades llurs instal·lacions defensives, ja fossin castells, muralles com esglésies o cases fortes. També ho varen patir Constantí, Prades, Salou, Santa Coloma de Queralt, Tàrraga, etc.²⁹

Els montblanquins decidiren tornar a edificar una nova església, però la misèria en què els havia deixat la guerra i les contínues ocupacions i allotjaments de tropa que patia la vila (en càstig per haver estat tants anys quarter general de les tropes franceses) l'impedien superar la precària situació econòmica i assolir el finançament del nou temple. Tot just després (1652) aparegué la terrible epidèmia de pesta que provocà 237 víctimes i que deixà la quasi totalitat de cases reduïdes a patis amb les teulades calcinades, la casa de la vila i arxiu cremats i els habitants malvivint de les collites que no saquejaven els soldats, que tenien l'obligació de sustentar quan eren de passada per la vila. D'aquí la "Súplica a la reina" (1673), on es lamentaven d'haver-se vist obligats a alienar patrimoni i de deure més de 30.000 lliures de pensions endarrerides (el 1652 havien manllevat un censal de 6.000 lliures, però lluny de redimir-lo, cada any acabaven afegint més diners de despesa a la pensió impagada). Només una ferma voluntat per recuperar la descontrolada hisenda municipal (a còpia d'alienar molins d'oli i fariners i de subhastar l'arrendament dels drets) faria reeixir els montblanquins, que veien restablerta la seva casa de la vila entre 1676 i 1679 i reconstruïda la façana de l'església vers 1685, en què ja s'hi tornava a oficiar.³⁰

²⁷ Les raons per les quals una mina podia fallar eren ben diverses: per haver-se humitejat la pólvora (per la proximitat d'un pou o per haver-la carregat abans d'hora), per no haver emplaçat l'*hornillo* (explosiu) correctament en el lloc precís o per tenir la boca defectuosa, per no fer bon contacte la metxa, etc. Vegeu Luis Collado, *Plática manual de artillería, en la qual se trata de la excelencia de el arte militar, y origen de ella, y de las máquinas con que los antiguos comenzaron a usarla, de la invención de la pólvora, y artillería, de el modo de conduzirla, y plantarla en qualquier empresa. Fabricar las Minas para bolar las Fortalezas, y Montañas, Fuegos artificiales, Varios secretos, y importantísimos advertimientos, al arte de la Artillería, y uso de la Guerra utilísimos y muy necesarios. Y á la fin un muy copioso, y importante examen de Artilleros...* (Milà: Pablo Gotardo Poncio, 1592), f. 62v.

²⁸ Antoni Palau i Dulcet, *Guia de Montblanch* (Barcelona: Impr. Romans, 1931), 46-47 i 82; Josep M. Porta i Balanyà, *Montblanc* (Valls: Cossetània Edicions, 2000), 44-45.

²⁹ Pere Gras y Ballvé, "Reus en el reinado de Felipe IV". *El Eco del Centro de Lectura* 26 (setembre de 1878), 4; Altisent, *Història de Poblet...*, 504; Segura, *Història de Santa Coloma de Queralt...*, 383; ACA, *Consell d'Aragó*, llig. 211; Güell, "Els assalts...", 36.

³⁰ Jaume Felip Sánchez, "L'edifici de Ca La Vila". *Espitllera* (Montblanc) 95 (gener-març 1995), 30-31; Jaume Felip Sánchez, "Montblanc després de la Guerra dels Segadors", *Espitllera*

Pallavicino en el setge barceloní (1651-1652)

L'actuació més assenyalada de Juan de Pallavicino va ser en el setge final de Barcelona (1651-1652). Ja des de finals de setembre del 1651 el trobem comandant el segon quarter del perímetre que envoltava Barcelona (el de Sans), amb 3.000 infants i 300 cavalls a les seves ordres. Manava sobre els terços de Gaspar de la Cueva, de Luis Iuan de Torres i de Juan del Castillo, sobre un regiment irlandès, dos d'alemanys i tres d'italics. Un mes i mig més tard, el governador francès Launay en una sortida, atacà i prengué el convent de Santa Madrona. Pallavicino hi acudí de seguida i després de quatre hores de combat derrotà els francesos i els féu recular posicions. El 13 de maig del 1652, ens apareix com a general d'artilleria, acudint a defensar el fort de Sant Ferriol, atacat en una nova sortida dels francesos.³¹

Parem atenció al nou càrrec amb el qual s'havia investit Fra Juan de Pallavicino (per bé que en el setge de Tortosa del 1650 sembla que ja tenia responsabilitats envers l'artilleria), ja que no era el de simple general, sinó el de capità general de l'artilleria d'Espanya, com ens apareix l'octubre del 1652 durant les capitulacions de Barcelona. Creiem que aquesta distinció el situava en el vèrtex de la piràmide de comandaments militars a Catalunya, només per darrere del virrei i del generalíssim de l'exèrcit. El tractadista de finals del segle XVI Luis Collado qualificava aquest càrrec *de tanta qualidad y importancia, que sin dubda alguna se puede preferir á todos los mas nobles cargos, y exercicios de la guerra, excepto al de el General de la empresa* i afegeix l'advertència als sobirans que per cobrir aquest càrrec procuressin elegir un *valiente y platico Soldado, hombre prudente, y de juicio, y finalmente tan digno de el cargo, quanto el cargo es digno de qualquiera persona por noble que sea, y de merecimiento*, i també *que sea dotado de aquellas sciencias que al arte del Artilleria son annexas, y necessarias*.³² Sens dubte, el càrrec representava una gran honra i implicava una enorme responsabilitat per la quantitat de funcions que li pertocaven, entre les quals: conducció de l'artilleria (allotjaments, acampades, obres de ponts per creuar rius), custòdia de les peces, provisió de les places de comandament

(Montblanc) 99 (setembre de 1995), 26-27. També Queralt, "Una súplica a la reina...", 3; Palau, *Guia de Montblanch...*, 82; Porta, *Montblanc...*, 44-45. Aprofitem aquí per a agrair al bon amic Josep M. Grau l'inestimable assessorament bibliogràfic que ens ha dispensat en aquest capítol referit a Montblanc.

³¹ *Relacion de lo sucedido en el sitio de Barcelona por mar y tierra des de primero de Septiembre hasta nueva de Octubre de este Año de 1651* (Sevilla: Iuan Gómez de Blas, 1651), f. 3; *Relacion del feliz suceso que han tenido las armas de su Magestad sobre el sitio de Barcelona, en una sangrienta escaramuça que huvo con tres mil infantes y quatrocientos cavallos, que salieron de aquella Ciudad a ocupar el Convento de Sancta Madrona...* (Sevilla: Iuan Gómez de Blas, 1651), f. 2; *Relacion de lo que ha sucedido en el sitio de Barcelona por mar y Tierra, desde treinta de Abril hasta diez y nueve de Junio deste año de 1652* (Sevilla: Iuan Gómez de Blas, 1652), f. 2 (Etringhausen, *La Guerra dels Segadors...*, III, núm. 194, pp. 1251-1254: 1253; núm. 196, pp. 1259-1.62: 1260; núm. 199, 1271-1278: 1274).

³² Collado, *Plática manual de artilleria...*, f. 94v.

de l'arma sota les seves ordres i assignació de salaris, així com també fer comanda dels cavalls, carros o pólvora necessaris, emplaçar les bateries en els llocs més adequats, etc. Era tal el seu prestigi que, quan el maig del 1674 fou designat governador militar de Girona, un simple mestre de camp reformat, els jurats gironins elevaren una protesta a la Corona al·legant que allí els governadors sempre havien estat generals d'artilleria.³³

Per això mateix, quan es negociaven les condicions de capitulació de la capital catalana, Pallavicino hi intervingué directament per assegurar-se que els francesos respectarien el capítol corresponent a la cessió de l'artilleria.³⁴

A partir de la rendició de Barcelona, perdem la pista de Juan de Pallavicino. No el trobem entre els que acudiren al socors de Girona (1653), i no és fins a l'agost del 1654, després del socors de Puigcerdà, que sabem que el virrei Joan Josep d'Àustria li canvià la governació de l'artilleria per la de la cavalleria.³⁵

* * *

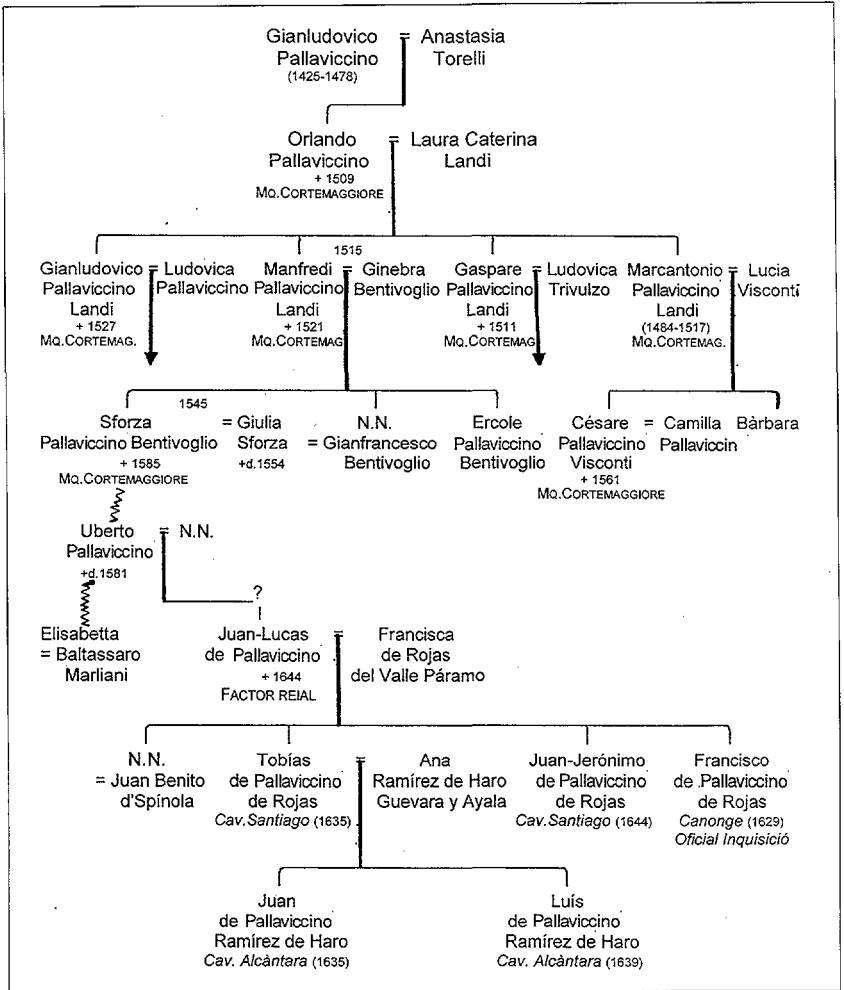
No tenim dades sobre la seva descendència, però tenim constància que el 1750 el marquès de Mina Jaime Miguel de Guzmán Dávalos Spínola, utilitzava tot seguit els cognoms Palavezino Ramírez de Haro, cosa que fa pensar que n'era descendent, si no de Fra Juan de Palavecino, del seu germà Luis.

³³ Joan Busquets Dalmau, *La Catalunya del Barroc vista des de Girona. La crònica de Jeroni de Real (1626-1683)* (Girona: Ajuntament / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994), II: 437.

³⁴ Raimundo Compan, *Copia de la relación que... hizo al Excelentísimo Señor Conde de Lemos, Virrey y Capitán General del Reyno de Aragón, por orden del Excelentísimo Señor marqués de Mortara, Virrey y Capitán General del Principado de Cataluña*, (s.l.: s.e., [1652]) (Ertinghausen, *La Guerra dels Segadors...*, núm. 20, pp. 1289-1294: 1294). Era habitual que per no rendir l'artilleria i deixar que els vencedors d'un setge es quedessin tots els canons, els artillers ideaven tota mena d'argücies per inutilitzar-los, arribaven fins i tot a enterrar-los dins la plaça. Collado dedicava algun apartat a mostrar la manera de fer malbé un canó perquè no fos utilitzat per l'enemic. D'altra banda, i segons el costum militar, el general de l'artilleria participava del botí de les peces menudes d'artilleria capturades a l'enemic (Collado, *Plática manual de artilleria...*, f. 54v., cap. XXXVIII, f. 103).

³⁵ *Relacion de los felizes sucessos, que han tenido las Armas de su Magestad (Dios le guarde) en el Principado de Cataluña, así por mar, como por tierra, este año de 1654* (Sevilla: Iuan Gómez de Blas, 1654), f. 3 (Ertinghausen, *La Guerra dels Segadors...*, núm. 213, p. 1341).

Els Pallavicino, línia de marquesos de Cortemaggiore i branca hispana

FONTS: Davide Shamà, *Andrea Dominici Battelli (a c.d.)*, Genealogie delle dinastie nobili italiane (<www.sardimpex.com> [2004-2005]); Garcia Carraffa, *Diccionario heráldico y genealógico...*, LXVI: 18; Domínguez Ortiz, *Política y hacienda...*, 114; *Vignau-Ubagón. Índice...*, 263; AHN, Sección de Órdenes Militares..., 410.

Dades de l'estudi

Rebuda, abril del 2005; acceptació, abril del 2005; supervisió, Josep M. Grau.